

Yayınlar ve Eleştiriler

Sol Kemalizme Bakıyor, (Röportaj: Levent Cinemre, Ruşen Çakır), Metis Yayınları: Siyahbeyaz, İstanbul, 1991, 237 s.

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu'nun enkazı içinden doğdu. Bu doğuşun en buhranlı yılları 1919-1927 arasındır. Bir yandan emperyalizme karşı bağımsızlık savaşı verilirken, diğer yandan köklü bir yapısal değişim yaşanmıştır. Başka bir deyişle ulusal bağımsızlık ve ulusal egemenlik savaşı bütünleşerek, Mustafa Kemal (Atatürk)'in önderliğinden yeni bir devlet, hukuk, toplum düzeni yaratmıştır. Bu büyük değişimin adı Türk Devrimi'dir. Milli Mücadele, Saltanat'ın kaldırılışı, Cumhuriyetin ilânı, Hilâfet'in Kaldırılışı ve tepkiler; başka bir deyişle devrim, karşı devrim 1919-1927 yıllarının tarihini oluşturur. Kısaca bu dönem ulusal-lâik Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşumunun tarihidir. 1927 sonrası ise Türkiye Cumhuriyeti'nin kurumlarının yerleşmesi ve sistemin oturması dönemidir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu, şüphesiz 1919'la başlamaz. Özellikle Tanzimat, I.Meşrutiyet ve II.Meşrutiyet dönemleri, sosyal, ekonomik, siyasî, askeri yönleriyle iyi incelenirse, Milli Mücadele ve yeni Türk Devletinin bunların sonu olduğu görülür. Atatürk bu tarihi oluşum içinde yetişen ve Türkiye'nin kurtuluşunun akılcı, gerçekçi kurtuluş reçetesini bulan, uygulayan; yalnızca askerî bir kurtarıcı değil, düşünce sistemi yaratan bir liderdir.

Tarihi bilim yapan, olayların belgelerle kanıtlanması özelliğidir. Tarihcinin görevi gerçeği ortaya koymaktır. Yakın dönem tarihini inceleyen tarihçinin, karşılaştığı en büyük güçlük, belgelerin açıklanmaması ve olayların halâ canlılığını korumasındadır. Birçok devletin arşivlerinin bazı bölümleri halâ kapalıdır. Örneğin, Şeyh Sait ayaklanması konusunda, İngiliz Dışişleri ve İngiliz Gizli Servis belgeleri açıklanmadığı sürece olayın dış ilişkilerini saptamak çok güçtür. Tarihçinin tarafsız olabilmesi, tarihi yazanın, tarihi yapana sadık kalması, en çok aranan şeydir.

Bu yazımda özellikle Türkiye Cumhuriyeti Tarihini (Türk Devrimini de kapsayacak) yaklaşımları, metodları ve methodsuzlukları, göz önüne alarak inceleyeceğim. Türkiye'de son yıllarda aşırı sol ve aşırı sağ çevre ve bunların yayın organlarında özellikle Atatürk'ün şahsına ve dolaylı olarak bu dönemin tarihini saptırıcı ve çarpıtıcı yazılar sıkça yayınlanmaktadır. Atatürk ve Türk Devrimi üzerine incelemeler ve yayınlar olumlu ise bu çevrelerde, "resmi tarih" suçlaması ile karalama yoluna başvurulmuş ve yıpratılmaya çalışılıyor. Olayların kendisinin doğruluğu ve olayın sosyal - ekonomik - siyasi - askeri yönleri göz ardı ediliyor. Olayın hangi tarihi şartlar içinde yaşandığı ortaya konmadan, bilinçli ve kasıtlı bir yanıltmaca yapılıyor. "Atatürk eleştirilmezdir, tabu değildir" ifadesi kullanılarak, Atatürk'ün ve eserinin hiç eleştirilmemiş olduğu izlenimi yaratılmak isteniyor. Atatürk ve Türk Devrim Tarihinin tüm konuları yerli ve yabancı bilim adamlarınca incelenmekte ve bilimin gereğince de özgürce eleştirilmektedir. Kendi savdukları fanatik düşünceleriyle eleştiriye tahammülü olmayan çevrelerin, demokrat görünüş arkasında saklanarak yaptıkları bu davranışlar dikkati çekecek kadar yoğunluk kazanmıştır. İdeolojik saldırı, bilimsel ölçünün önüne geçmiştir. Enver Ziya Karal, Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Faruk Zafer Tunaya, Niyazi Berkes, A.Toynbe, B.Lewis, L.Kinross, Ş.Show ve daha birçok yazarın çalışmaları kasıtlı olarak göz ardı ediliyor.

Sol Kemalizm'e Bakıyor (Röportaj: Levent Cinemre-Ruşen Çakır, Metis Yayınları, İstanbul 1991) adlı kitapta onüç yazar Atatürk'e ortak bir bakış sergiliyorlar. Bu kitabı okurken ilgimi çeken bir nokta, gerek bu kitapta olsun gerekse Murat Belge, Mete Tunçay, Ahmet İnel'in başka yayın organlarında çıkan yazılarında olsun, islâmcı kesimin yayınları arasında adeta bir paralellik görülmesi oldu. Örneğin islâmcı yayınlarda İstiklâl Mahkemeleri'nin şapka giymeyenleri astığı iddiasını, Murat Belge de ileri sürüyor (s.111). Abdurrahman Dilipak'ın Hürriyet Gazetesinin 2 Şubat 1922 Pazar günü sayısında yayınlanan röportajında, Dilipak, Kurtuluş Savaşı'nda 12 bin kişinin öldüğünü, İstiklâl Mahkemeleri'nde 120 bin kişi asıldığını söylerken, radikal islâmcı kesim ise İstiklâl Mahkemelerinin 1925-1927 yıllarında onbinlerce insan astığını ileri sürüyor. İstiklâl Mahkemeleri Kurtuluş

Savaşında asker kaçağı iken cinayet, soygun, ırza tecavüz suçlarını işleyen ve casus, bozguncu, düşmanla işbirliği yapan ve Yunan ordusuna katılan Osmanlı tebaası Rumları vatana ihanet suçundan dolayı 14 İstiklâl Mahkemesinde 55 binden çok kişi yargılandı ve bunlardan saydığımız suçlardan 1350 kişi idam edildi. Cumhuriyet döneminde ise şapka giymediği için kimse idam edilmedi. Erzurum, Rize ve Malatya'da "Şapka kâfirliktir, şeriat isteriz" diye silahlı isyan çıkartanların ele başlarından Erzurum'da Divan-ı Harp kararıyla 6 kişi, Malatya ve Rize'de ve Ankara'da yapılan yargılamalarda Ankara İstiklâl Mahkemesi kararı ile , "dini politikaya alet ederek, Türkiye Cumhuriyeti'ni yıkmak için silâhlı isyan çıkartmak" suçundan 18 kişi olmak üzere 24 kişi asıldı. İstiklâl Mahkemelerinin 1925-1927 yılları arasında, Şeyh Sait isyanı suçluları (48), İzmir Suikastı suçluları (18), Saltanat ve Hilâfeti geri getirmek için isyan ve isyana teşvik suçlarından (40) kişi; firar, soygun, öldürme, ittihatçıların yargılanması sonucu idam cezaları 350'yi bulmamaktadır¹. Durum böyleyken gerçekleri göz ardı eden bu yayınlar insanı düşündürüyor. Bu genel kısa açıklamadan sonra daha özel olarak, "Sol Kemalizm'e Bakıyor" başlıklı kitaptan örnekler vermek istiyorum.

Sayın Mete Tunçay "Sol Kemalizm'e Bakıyor" başlık kitapta, Kemalizm'i "Jakoben, tepeden inmeci yöntemlerle çağdaşlaşmayı gerçekleştirmeye çalışan ve bunu biçimsel öğelere ağırlık vererek düşünen bir harekettir... Esas itibariyle bir ekonomi politikası yoktur" (s.14) ve "Kemalistler" in tek parti diktatörlüğü çerçevesi içinde herhangi bir muhalefete, bu arada da sol muhalefete, komünistlere karşı da tahammülleri yoktu" (s.16) sözleriyle genel kanısını açıklıyor. Diğer çalışmalarıyla da bildiğimiz Sayın Tunçay'ın tarihçinin belge sorumluluğuna dayanmayan bu yargısı insafsızca gözüküyor. 1981 yılında yayınlanan "Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)" başlıklı kitabında da aynı metodu görüyoruz. Yazar Atatürk'ü sanki demokrasiyi yıkan bir lider gibi gösterekek 1923-1931 yıllarının şartlarını göz önüne almıyor. Lâik, ulusal Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu, çağdaş bir ülkenin temellerinin devrimle atıldığı,

¹ Ergün Aybars, *İstiklâl Mahkemeleri, 1920-1927*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir 1988.

Türkiye'nin karşı devrimci şeriatçı ve etnik ayırıcı güçler tarafından içten Musul sorunu dolayısıyla İngiltere ve fırsat kollayan İtalya ile Yunanistan tarafından dıştan tehdit edildiği, bu en buhranlı yılların olağanüstü koşullarını göz önüne almıyor. "Lütfi Fikri bey Halife yanlısı olduğu için mahkûm edildi" diyen yazar, doçentlik tezimi büyük ölçüde özetleyerek yazdığı kitabının bu kısmında, Lütfi Fikri Bey'in Halifeyi isyana kışkırtmak, 1 Kasım 1922 tarihli Saltanat'ın Kaldırılmasıyla ilgili karar aykırı davranışa teşvik etmek suçundan beş yıla mahkûm ve hapse girmeden af edildiğini bilmiyor olamaz. Ama yazarın konuyu sunuş biçimi yanlış izlenim yaratıyor. Sayın Tunçay, İsmet İnönü'nün Sakarya Savaşı sonrası almış olduğu madalyayı da, ciddi bir biçimde araştırmadan, Vahdettin tarafından verilmiş olduğunu ileri sürmüştü. Prof.Dr.Zeki Arıkan başkanlığında verdiğimiz ve *Tarih ve Toplum* dergisinin 87. sayısında (Mart 1991) yayınlanan yanıtımızda madalyonun T.B.M.M.'nce verildiğini kanıtlamıştık. Sayın Tunçay, yaklaşık 30 yıldır Atatürk'ü ve Kemalizm'i eleştirir, bir bilim adamı olarak da bu onun hakkıdır. Kemalizm eleştirilmiyor iddiasında olanlara sayın Tunçay'ın eserlerini okumalarını öneririm.

Sayın Levent Köker'in, Atatürk'ün ulusal egemenlik ve cumhuriyetçiliği şahsî iktidarı için bir formül olarak kullandığı ve "Mustafa Kemal'in ya da Kemalistler'in" demokrat olmadığı yolundaki yorumu, insaf sınırlarını çok aşıyor (s.34). Devrim demokrasi ortamında gerçekleşmez. Ancak Türk Devrimi demokrasi için, Fransız devrimine çok benzer düşünsel ve yöntem benzerliği ile gerçekleşti. Hem çok partili bir rejim, hem devrim örneği hiç olmadı. Ama Türk devrimi çağ gerisi, sosyal ve ekonomik perişanlık içinde bulunan, savaşlarla harabe olan bir ülkede gerçekleştirildi. Yazarın Mete Tunçay'ın adı geçen kitabından esinlenerek ileri sürdüğü, "Kurtuluş Savaşı'nda Mustafa Kemal siyasi bir taktisyen olduğu için mi, yoksa o tarihte öyle mi inanıyordu bilmiyorum. 1921'de (doğrusu Mayıs 1920) Mecliste yaptığı bir konuşmada "Türk deyiniz, Çerkez deyiniz, Kürt deyiniz; bu toplumda çeşitli unsurlar vardır, ama bunların hepsi anasını islâmdır" diyor. Yani Kürt, Türk, Laz, Çerkez v.s. milletler vardır ama bunların hepsini birleştiren birim müslümanlıktır, hepsi müslümandır. Zaten Kurtuluş Savaşı da müslümanlığın kurtuluşu için mücadeledir, o tarihlerde

Kurtuluş Savaşı denmiyor. Zaten, islâmi mücadele anlamında Milli Mücadele deniyor. Sonra tek parti döneminde bu farklı unsurların tümünü kucaklayan yeni bir milletten söz edildiğini görüyoruz" iddiası gösteriyor ki, yazar dönemin tarihini bilmeden, yorum yapıyor. Çünkü Türk Devrimi ve Atatürk konusu incelenirken, yalnızca bir cümle veya olayların bir kesiti alınmaz. Bütünlüğü ve gecirdiği aşamalar, tüm ilişkileri ve koşulları içinde incelerek değerlendirilir. Konuyu bilen bir kişi Mustafa Kemal'in o konuşmayı 1 Mayıs 1920'de, Türk ulusalcılığına karşı beliren tepkileri yatıştırmak ve kurulalı 9-10 gün olan B.M.M.'nin bütünlüğünü korumak için bir taktik olarak yaptığını görür. "Milli" kelimesini islâmi cemaat ve "millet" kelimesini Osmanlı milletleri ve cemaatleri olarak görenler elbette o gün de vardı, bu günde var. Ancak, B.M.M.'nin başına "Türkiye" sözünün Milli Mücadele'de Mecliste nasıl konduğunu bilmek gerekir. Sayın Tunçay'ın adı geçen kitabında (s.30) Milli Mücadele islâmi gösterilerek yapılan yanlış, Sayın Köker'i de yanıltmışa benziyor. Milli Mücadele'nin emperyalizme karşı bir ulusal bağımsızlık modeli olması ve Türk kimliği esas özelliğini oluşturmuş. Yazarın Sosyalizmin, komünizmin Türkiye'de benimsenmesini, sanki dünya benimsemiş ve günümüzde Komünizmin bir model uygulaması olarak başarısızlığı söz konusu değilmiş gibi, Kemalizm'e yüklemesi ilginç.

Sayın Taha Parlı, Kemalizm'in, "yetmiş yıl sürebilmiş olması"nı hayretle karşılıyor (s.43). Sayın Parla'nın bu hayreti de beni hayrete düşürdü. Batının Rönesans, hümanizm, aydınlanma, kapitalizm (ticari-sanayi) Fransız Devrimi aşamaları sonucu ulaştığı düzeyin, komünizm ve faşizm modellerini red edip, İngiliz-Fransız demokrasisini örnek alan Türkiye'nin başarısının hayret edilecek bir yönü yok. Önce Cumhuriyet'i sağlam temelleri üzerine yerleştirme sorunu çözülmeliydi, sonra demokrasiyi uygulama sorunu. Bütün güçlüklerine, iki bin dolar altında kişi başına düşen ve adaletsiz dağılan ulusal gelire rağmen Türkiye'de demokrasi kurumlaşmaktadır. Askeri rejimlerin, sonunda yine çoğulcu yönetime iktidarı bırakmaları Kemalist sistemin sağlamlığını gösterir. Atatürk'ün ve düşünce sistemini, Nu-

tuğ'un sı. ırları içinde aramak noksan bir yaklaşımdır. 27 Mayıs'ı, hele getirdiği Anayasa, yargı bağımsızlığı, düşünce özgürlüğü, grev hakları v.s. ilkelerini ciddi ele almamız gerekir. 12 Mart ve 12 Eylül hareketlerinin, lâiklik konusundaki yanlışlarını, Kemalizm'e bağlamamak gerekir. Bu dönemlerle ilgili yazılacak çok şey vardır.

Türk Devrimi ve onun dayandığı Atatürkçü ideolojiyi bütünlüğü içinde ele almadan, terimoloji tartışmaları yapanların en büyük noksanı, tarihi yönetime başvurmamalarından kaynaklanıyor. Dönemin tarihini bilmeden teoriler üretenlerin, belirli şablonlarla yaptıkları tahliller çoğu kez olay ile uymayan sonuçlar oluşturuyor.

Sayın Kürşat Bumin'in Türk Devrimi'ni tahlili üzerinde durmaya bu bakımdan gerek görmedim. Ama Asaf Savaş Akat'ın "Başta SHP, siyasi partiler artık darbecileri hukuk önüne çıkartma talebini seslendirmelidirler. Darbeciler, onların kurdukları hükümetlerde yer alanlar, kurucu meclislerine katılanlar, velhasıl darbe ile işbirliği yapan tüm kadrolar özel bir mahkeme ya da bir parlamento komisyonu tarafından yargılanacaktır... 27 Mayıs karşısında siviller ve CHP direnseyde, Türk tarihi çok farklı olurdu" ifadesi ile Milletvekili Mezarıcı'nın Atatürk'ü yargılama ihtirasının benzerliği insanı düşündürüyor. Askeri müdahalelerin hangi şartlar sonucu oluştuğunu göz ardı eden bu tek yanlı suçlama sonucu Prof.Dr.Enver Ziya Karal hocam ile birlikte (Prof.Dr.) Tarık Zafer Tunaya, Bahri Savcı, Sıddık Sami Onar, Hüseyin Nail Kubalı, kısaca Sayın Akat'a düşünce özgürlüğünü hazırlayan birçok bilim adamının yanısıra, CHP'nin de yargılanmasına tanık olacağız. Sayın Akat'ın mantığı ile Fransız Devrimi'nden, Cromwel'e kadar işi uzatmak ve kısaca "*Krallar yaşasın*" demek gerekecek.

Sayın Şirin Tekeli'nin kadın zaten Osmanlı'da da Üniversiteye gitmeye başlamıştı ifadesiyle, Atatürk'ün kadın hakları konusunu ve özellikle Medeni Kanun ile başarılan olayı küçük görüşünü üzülererek okudum. Kaç kadın ve hangi makamların özel izinleriyle Osmanlı'da okuyabildi. Halide Edip, Latife Hanım gibi bir iki imtiyazlı ailenin kızının okuması ölçü olamaz. Halkının müslüman olduğu hangi ülkede Türkiye'de kadının sahip olduğu hukukî özgürlükler geçerlidir? Lâik hukuk ve ahlâk Türkiye'ye Atatürk'le gelmiştir.

Sayın Ahmet İnsel'in "Olağanüstü durumlar yaratarak iktidarlarını korumaya çalışanların (*Cumhuriyet* 9 Ocak 1992)" şeklindeki senaryo olabilecek ifadesi, tarihçileri şaşırtmaktan da öte bir yorum. "Olağanüstü durum" Türkiye tarihinin son iki yüzyıllık tarihinin bir parçasıdır. Nizam-ı Cedid'i başlangıç alırsak, dağılan ve çöken bir imparatorluk, savaşlar, ıslahatlar, meşrutiyet, istibdat, devrim (II.Meşrutiyet), karşı devrim (31 Mart), İttihat Terakki, Balkan Savaşı, I.Dünya Savaşı, Milli Mücadele, devrim, karşı devrim. 1918'e kadar Osmanlı'nın son yüzyılının ana sorunu, varlığını kurtarmaktır. Bunu sağlayabilmek için de yöntem modernizasyon oldu. Bir aşama sonra "Hürriyet" ve demokrasi düşünceleri de katıldı. Türkiye'nin bütün bu olağanüstü tehlikeler karşısında demokrasi yolundaki ilerleyişi küçümsenemez. Sanayileşme, ekonomik refah, sosyal adalet, kültürel birikim sağlanmadıkça demokrasinin var olamayacağını onlar da en az benim kadar bilirler ama görülüyor ki "maksat bağıcı dövmek".

Ergün AYBARS